

Datorteknik Morselabben i C En kodstudie

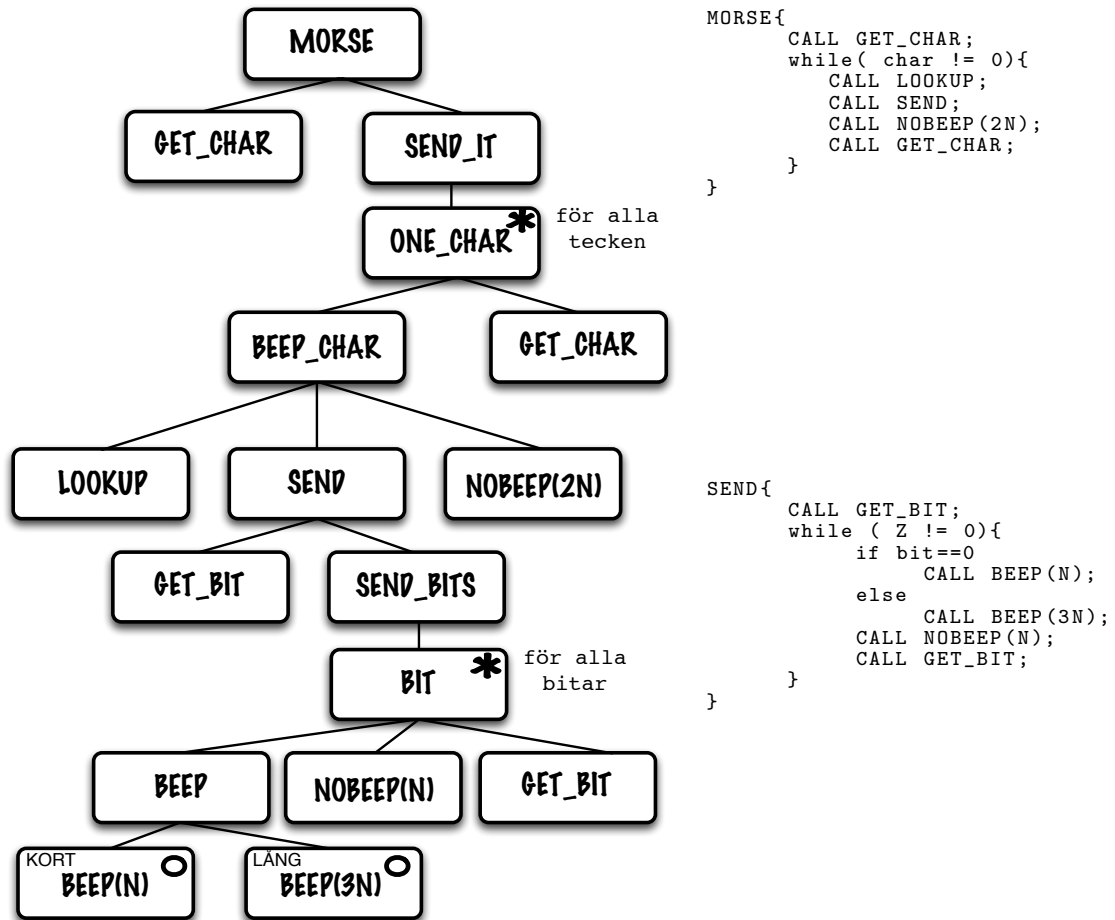
Michael Josefsson

Version 0.1 2018

Inledning Utan att avslöja för mycket om hur morselaborationen (Lab2) utförs i assembler kan vi betrakta dess tämligen strukturerade implementation i C. I detta dokument kommer vi titta närmare på hur C-kod transformeras till AVR-assembler av en kompilator.

Du bör vara förtrogen med laborationens lösning i assembler för att få fullt utbyte av denna text.

Labhäftet anger JSP-strukturdiagram och pseudokod med dessa bilder:

Utifrån denna initiala programbeskrivning kan kod skrivas för vilket programspråk som helst. I Lab2 översätts underlaget exempelvis till AVR-assemblerkod men i och med att problemet är nedbrutet till pseudokod är även andra programspråk möjliga.

I strukturdiagrammet är uppgiften uppdelad i åtskilliga små rutiner. Dessa rutiner utför uppgifter som måste finnas för ett komplett program. Typiskt motsvarar en ruta i strukturdiagrammet en subrutin i assembler.

Att slaviskt konstruera programmet enligt strukturdiagrammet ger dock en hel massa subrutiner. Rutiner som kan vara svåra att hålla reda och, inte minst, hitta bra namn till. I pseudokoden ovan till höger har JSP-strukturdiagrammet översatts till större enheter och därmed fått en kanske mer hanterbar uppdelning centrerad kring var sin uppslagning i en tabell: MORSE letar upp nästa tecken som skall sändas och SEND letar upp nästa teckendel och sänder dessa.

Andra uppdelningar av diagrammet finns naturligtvis. En första implementering i C är denna:

```

#include <avr/io.h>
#define SPEED 40
#define PITCH 50
#define DAH 3*SPEED
#define DIT 1*SPEED
#define DIT2 2*SPEED
#define DIT4 4*SPEED

const char *msg="DATORTEKNIK";
const char btab[]={ // a, b, c, ...
    0x60, 0x88, 0xa8, 0x90, 0x40,
    0x38, 0xd0, 0x08, 0x20, 0x78,
    0xb0, 0x48, 0xe0, 0xa0, 0xf0,
    0x68, 0xd8, 0x50, 0x10, 0xc0,
    0x30, 0x18, 0x70, 0x98, 0xb8,
    0xc8};

void beep(int len, char mask){
volatile
int i;

    while(len--){
        PORTA = mask;
        i = PITCH; while(i--);
        PORTA = 0x00;
        i = PITCH; while(i--);
    }
}

void send(char binCode){
unsigned
int i = (unsigned int)binCode;

    i = i << 1;
    while(i & 0x00FF){
        i & 0x0100 ? beep(DAH,1) : beep(DIT,1);
        beep(DIT,0);
        i = i << 1;
    }
}

int main(void){
char key;
int p;

    DDRA = 0xff;
    while(1){
        p=0;
        while(key=msg[p++){
            send(btab[key - 'A']);
            beep(DIT2,0);
        }
        beep(DIT4,0);
    }
}

```

Ett avsteg från, den i labhäftet rekommenderade, binärkodningen av morsetecknet har här måst göras då statusregistrets C-flagga inte är tillgänglig i C. Förändringen är sådan att binärkodningen temporärt är ett 16-bitars tal:

```

unsigned
int i = (unsigned int)binCode;

```

Teckendelslängden bestäms dock fortfarande av den utskiftade biten:

```

while(i & 0x00FF){
    i & 0x0100 ? beep(DAH,1) : beep(DIT,1);
    :
    :
}

```

I övrigt stämmer implementation väl med den i assembler.

Varför C? Om man nu måste våldföra sig på den eleganta (?) assemblerkoden i laborationen genom att konstruera om programmet, varför då ens skriva den i C?

Det är en berättigad fråga som kanske främst har två svar:

- Det blir mer läsbar och lättbegriplig kod i C. Koden blir samtidigt lättare att underhålla och felsöka.
- I ett högnivåspråk är ändringar och prov relativt snabba att göra. I assembler skulle man dra sig för att göra en så enkel sak som att byta *byte* till *word* då det sannolikt för med sig ändringar nedströms i koden. Ändringar som man själv är ansvarig för. Kompilatorn genomför flera av dessa automatiskt.

I detta dokument finns det ytterligare en anledning: Att titta på C-koden som kompilatorn ger ifrån sig! Det är inte en meningslös övning utan ger tvärtom en inblick i vad kompilatorn har för sig och kan också ge tips om hur vi skall respektive *inte* skall skriva kod i C.

Förutsättningen för den presenterade koden är här hela tiden att vara så liten som rimligt är möjligt. Programminnet i mikrokontrollern är en dyr och begränsad resurs varför så lite som möjligt av den alltid skall användas.

Den kompilerade koden ovan blir följande ganska omfattande assemblerfil:¹

```

000 JMP 0x02A      Jump
002 JMP 0x03F      Jump
004 JMP 0x03F      Jump
006 JMP 0x03F      Jump
008 JMP 0x03F      Jump
00A JMP 0x03F      Jump
00C JMP 0x03F      Jump
00E JMP 0x03F      Jump
010 JMP 0x03F      Jump
012 JMP 0x03F      Jump
014 JMP 0x03F      Jump
016 JMP 0x03F      Jump
018 JMP 0x03F      Jump
01A JMP 0x03F      Jump
01C JMP 0x03F      Jump
01E JMP 0x03F      Jump
020 JMP 0x03F      Jump
022 JMP 0x03F      Jump
024 JMP 0x03F      Jump
026 JMP 0x03F      Jump
028 JMP 0x03F      Jump
02A CLR R1        Clear Register
02B OUT 0x3F,R1   Out to I/O location
02C LDI R28,0x5F  Load immediate
02D LDI R29,0x04  Load immediate
02E OUT 0x3E,R29  Out to I/O location
02F OUT 0x3D,R28  Out to I/O location
030 LDI R17,0x00  Load immediate
031 LDI R26,0x60  Load immediate
032 LDI R27,0x00  Load immediate
033 LDI R30,0xEA  Load immediate
034 LDI R31,0x01  Load immediate
035 RJMP PC+0x03  Relative jump
036 LPM R0,Z+     Store indirect
037 ST X+,R0      Store indirect
038 CPI R26,0x88  Compare
039 CPC R27,R17   Compare
03A BRNE PC-0x04  Branch if not equal
03B CALL 0x0BC    Call subroutine
03D JMP 0x0F3     Jump
03F JMP 0x000     Jump

22: void beep(int len,
char mask){
041 PUSH R28      Push
042 PUSH R29      Push
043 RCALL PC+0x01 Relative call
044 RCALL PC+0x01 Relative call
045 PUSH R1       Push
046 IN R28,0x3D   In from I/O location
047 IN R29,0x3E   In from I/O location
048 STD Y+4,R25   Store indirect
049 STD Y+3,R24   Store indirect
04A STD Y+5,R22   Store indirect
26: while(len--){
04B RJMP PC+0x26  Relative jump
27: PORTA = mask;
04C LDI R24,0x3B  Load immediate
04D LDI R25,0x00  Load immediate
04E LDD R18,Y+5   Load indirect
04F MOVW R30,R24  Copy register pair
050 STD Z+0,R18   Store indirect
28: i = PITCH; while(i--);
051 LDI R24,0x32  Load immediate
052 LDI R25,0x00  Load immediate
053 STD Y+2,R25   Store indirect
054 STD Y+1,R24   Store indirect
055 NOP           No operation
--- No source file
056 LDD R24,Y+1   Load indirect
057 LDD R25,Y+2   Load indirect
058 MOVW R18,R24  Copy register pair
059 SUBI R18,0x01 Subtract immediate
05A SBC R19,R1    Subtract
05B STD Y+2,R19   Store indirect
05C STD Y+1,R18   Store indirect
05D SBIW R24,0x00 Subtract immediate word
05E BRNE PC-0x08 Branch if not equal
29: PORTA = 0x00;
05F LDI R24,0x3B  Load immediate
060 LDI R25,0x00  Load immediate
061 MOVW R30,R24  Copy register pair
062 STD Z+0,R1    Store indirect

```

¹Med gcc -S kan den erhållas även i andra miljöer.

```

30:      i = PITCH; while(i--);
063 LDI R24,0x32 Load immediate
064 LDI R25,0x00 Load immediate
065 STD Y+2,R25 Store indirect
066 STD Y+1,R24 Store indirect
067 NOP No operation
--- No source file
068 LDD R24,Y+1 Load indirect
069 LDD R25,Y+2 Load indirect
06A MOVW R18,R24 Copy register pair
06B SUBI R18,0x01 Subtract immediate
06C SBC R19,R1 Subtract
06D STD Y+2,R19 Store indirect
06E STD Y+1,R18 Store indirect
06F SBIW R24,0x00 Subtract immediate word
070 BRNE PC-0x08 Branch if not equal
071 LDD R24,Y+3 Load indirect
072 LDD R25,Y+4 Load indirect
073 MOVW R18,R24 Copy register pair
074 SUBI R18,0x01 Subtract immediate
075 SBC R19,R1 Subtract
076 STD Y+4,R19 Store indirect
077 STD Y+3,R18 Store indirect
078 SBIW R24,0x00 Subtract immediate word
079 BRNE PC-0x2D Branch if not equal
07A POP R0 Pop register
07B POP R0 Pop register
07C POP R0 Pop register
07D POP R0 Pop register
07E POP R0 Pop register
07F POP R29 Pop register
080 POP R28 Pop register
081 RET Subroutine return
34: void send(char binCode){
082 PUSH R28 Push
083 PUSH R29 Push
084 RCALL PC+0x01 Relative call
085 PUSH R1 Push
086 IN R28,0x3D In from I/O location
087 IN R29,0x3E In from I/O location
088 STD Y+3,R24 Store indirect
36: int i = (unsigned int)binCode;
089 LDD R24,Y+3 Load indirect
08A MOV R24,R24 Copy register
08B LDI R25,0x00 Load immediate
08C STD Y+2,R25 Store indirect
08D STD Y+1,R24 Store indirect
38: i = i << 1;
08E LDD R24,Y+1 Load indirect
08F LDD R25,Y+2 Load indirect
090 LSL R24 Logical Shift Left
091 ROL R25 Rotate Left Through Carry
092 STD Y+2,R25 Store indirect
093 STD Y+1,R24 Store indirect
39: while(i & 0x00FF){
094 RJMP PC+0x1D Relative jump
40: i & 0x0100 ? beep(DAH,1) : beep(DIT,1);
095 LDD R24,Y+1 Load indirect
096 LDD R25,Y+2 Load indirect
097 CLR R24 Clear Register
098 ANDI R25,0x01 Logical AND
099 SBIW R24,0x00 Subtract immediate
09A BREQ PC+0x07 Branch if equal
--- No source file
09B LDI R22,0x01 Load immediate
09C LDI R24,0x78 Load immediate
09D LDI R25,0x00 Load immediate
09E CALL 0x041 Call subroutine
0A0 RJMP PC+0x06 Relative jump
0A1 LDI R22,0x01 Load immediate
0A2 LDI R24,0x28 Load immediate
0A3 LDI R25,0x00 Load immediate
0A4 CALL 0x041 Call subroutine
0A6 LDI R22,0x00 Load immediate
0A7 LDI R24,0x28 Load immediate
0A8 LDI R25,0x00 Load immediate
0A9 CALL 0x041 Call subroutine
0AB LDD R24,Y+1 Load indirect
0AC LDD R25,Y+2 Load indirect
0AD LSL R24 Logical Shift Left
0AE ROL R25 Rotate Left Through Carry
0AF STD Y+2,R25 Store indirect
0B0 STD Y+1,R24 Store indirect
0B1 LDD R24,Y+1 Load indirect
0B2 LDD R25,Y+2 Load indirect
0B3 CLR R25 Clear Register
0B4 SBIW R24,0x00 Subtract immediate
0B5 BRNE PC-0x20 Branch if not equal
0B6 POP R0 Pop register
0B7 POP R0 Pop register
0B8 POP R0 Pop register
0B9 POP R29 Pop register
0BA POP R28 Pop register
0BB RET Subroutine return
47: {
0BC PUSH R28 Push
0BD PUSH R29 Push
0BE RCALL PC+0x01 Relative call
0BF PUSH R1 Push
0C0 IN R28,0x3D In from I/O location
0C1 IN R29,0x3E In from I/O location
51: DDRA = 0xFF;
0C2 LDI R24,0x3A Load immediate
0C3 LDI R25,0x00 Load immediate
0C4 SER R18 Set Register
0C5 MOVW R30,R24 Copy register pair
0C6 STD Z+0,R18 Store indirect
53: p=0;
0C7 STD Y+2,R1 Store indirect
0C8 STD Y+1,R1 Store indirect
54: while(key=msg[p++){
0C9 RJMP PC+0x11 Relative jump
55: send(btab[key-'A']);
0CA LDD R24,Y+3 Load indirect
0CB MOV R24,R24 Copy register
0CC LDI R25,0x00 Load immediate
0CD SUBI R24,0x41 Subtract immediate
0CE SBC R25,R1 Subtract
0CF SUBI R24,0x92 Subtract immediate
0D0 SBCI R25,0xFF Subtract immediate
0D1 MOVW R30,R24 Copy register pair
0D2 LDD R24,Z+0 Load indirect
0D3 CALL 0x082 Call subroutine
56: beep(DIT,0);
0D5 LDI R22,0x00 Load immediate
0D6 LDI R24,0x50 Load immediate
0D7 LDI R25,0x00 Load immediate
0D8 CALL 0x041 Call subroutine
54: while(key=msg[p++){
0DA LDS R18,0x60 Load direct from
0DC LDS R19,0x61 Load direct from
0DE LDD R24,Y+1 Load indirect
0DF LDD R25,Y+2 Load indirect
0E0 MOVW R20,R24 Copy register pair
0E1 SUBI R20,0xFF Subtract immediate
0E2 SBCI R21,0xFF Subtract immediate
0E3 STD Y+2,R21 Store indirect
0E4 STD Y+1,R20 Store indirect
0E5 ADD R24,R18 Add
0E6 ADC R25,R19 Add
0E7 MOVW R30,R24 Copy register pair
0E8 LDD R24,Z+0 Load indirect
0E9 STD Y+3,R24 Store indirect
0EA LDD R24,Y+3 Load indirect
0EB TST R24 Test
0EC BRNE PC-0x22 Branch if not equal

```

```

58:      beep(DIT4,0);
0ED LDI R22,0x00    Load immediate
0EE LDI R24,0xA0    Load immediate
0EF LDI R25,0x00    Load immediate
0F0 CALL 0x041      Call subroutine
59:    }
0F3 CLI             Global Interrupt Disable
0F4 RJMP PC-0x00    Relative jump

```

Vi ser C-kodsraderna insprängda i assemblerkoden vilket underlättar. Men vi ser också en hel del rader som saknar motsvarighet i C-koden: *No source file* anger assemblerkod som kan vara utvärdering av deluttryck eller intern *house keeping*. Man kan notera att kompilatorn inte tar hänsyn till om avbrott använts eller inte utan förutsätter att den måste lämna plats för avbrottsvektorer:

```

000 JMP 0x02A        <<<<---Reset Vector
002 JMP 0x03F        Jump
004 JMP 0x03F        Jump
006 JMP 0x03F        Jump
008 JMP 0x03F        Jump
00A JMP 0x03F        Jump
00C JMP 0x03F        Jump
00E JMP 0x03F        Jump
010 JMP 0x03F        Jump
012 JMP 0x03F        Jump
014 JMP 0x03F        Jump
016 JMP 0x03F        Jump
018 JMP 0x03F        Jump
01A JMP 0x03F        Jump
01C JMP 0x03F        Jump
01E JMP 0x03F        Jump
020 JMP 0x03F        Jump
022 JMP 0x03F        Jump
024 JMP 0x03F        Jump
026 JMP 0x03F        Jump
028 JMP 0x03F        Jump
02A CLR R1          Clear Register

```

Här ser vi att programstart på rad \$000 genomför ett hopp över samtliga avbrottsvektorer till C-programmets initiering, vanligen kallad `__init`. Det kan vara intressant att se vart hoppet sker, vad finns på 0x3F?

C-miljön initieras genom att stacken sätts och sedan hanteras konstantsträngarna "DATORTEKNIK" och "btab[]" genom att de läggs över till SRAM²

```

02A CLR R1          Clear R1 and SREG
02B OUT 0x3F,R1    *
02C LDI R28,0x5F   SP = RAMEND
02D LDI R29,0x04   *
02E OUT 0x3E,R29  *
02F OUT 0x3D,R28  *
030 LDI R17,0x00   Load immediate
031 LDI R26,0x60   X = SRAMstart
032 LDI R27,0x00   *
033 LDI R30,0xEA   Z = datasegment
034 LDI R31,0x01   *
035 RJMP PC+0x03   Copy data to SRAM
036 LPM R0,Z+      *
037 ST X+,R0       *
038 CPI R26,0x88   *
039 CPC R27,R17    *
03A BRNE PC-0x04   Branch if not equal
03B CALL 0x0BC     Call subroutine
03D JMP 0x0F3      Jump
03F JMP 0x000      Jump

```

C-miljön kräver tydligen ett programslut på rad \$0F3, normalt kallad `__exit`:

```

0F3 CLI             Global Interrupt Disable
0F4 RJMP PC-0x00    Relative jump

```

Innehållet efter \$0F4 är datasegmentet som innehåller `*msg` och `btab[]`.

²Varför i Herrans namn gör den så? Läsning från FLASH är lika snabb som läsning från SRAM och `const`-deklarationen betyder att innehållet inte kan eller får röras. Dessa strängar borde lagts i FLASH, nu tar de upp värdefull plats i SRAM...

C-programets `int main()`-rutin återfinns på adress `$0BC`:

OBC	PUSH R28	Save Y	av <code>main()</code> som inleds med att spara R1
OBD	PUSH R29	*	på stacken och sedan sätta Y till nuvarande
OBE	RCALL PC+0x01	Relative call	stackpekare <code>SPH:SPL</code> . För C-miljöns del
OBF	PUSH R1	Push	pekar alltså Y <i>just nu</i> på samma plats i
OC0	IN R28,0x3D	Y points to SP	minnet som stackpekaren.
OC1	IN R29,0x3E	*	

`main()` inleds med att sätta en egen *stack frame* genom att spara Y på stacken och sedan göra ett subrutinanrop till resten. Anledningen till att bevara R1 är att kompilatorn använder detta register till att *alltid* innehålla värdet noll.

Med detta avklarat börjar vi känna igen vår C-kod. Rad 51: `DDRA = 0xff`; översätts till exempel med följande assemblerrader:

51:	DDRA = 0xff;		Jämfört med hur man skulle gjort i assembler:
OC2	LDI R24,0x3A	R25:R24 = adr DDRA	
OC3	LDI R25,0x00	*	
OC4	SER R18	R18 = 0xff	
OC5	MOVW R30,R24	Z = adr DDRA	ser r18
OC6	STD Z+0,R18	DDRA = R18	out DDRA,r18

Åtkomst av minne sker ofta med pekare och denna rutin använder Z för att slutligen sätta alla bitar i `DDRA` till ett. är kompilatorn omständlig och verkar inte känna till `in/out`-instruktionen!

Det lämnas som en intressant övning åt läsaren att identifiera övriga C-kodsraderna och deras assemblermotsvarighet. Man noterar efter en stund att kompilatorn har ett antal standardförfaranden vid översättning till assembler.

Optimering Hittills har vi inte sett hela sanningen! Kompilatorn kan göra bättre ifrån sig med olika optimeringsalternativ. Koden hittills är helt utan optimering. I `gcc`-kompilatorn finns ytterligare optimeringar att välja:

- O0 ingen optimering
- O1 standardoptimering
- O2 mer aggressiv optimering
- O3 optimera för hastighet
- Os optimera för kodstorlek

Det brukar vara störst skillnad, i både kodstorlek och hastighet, mellan `-O0` och `-O1` medan ytterligare optimering (`-O2`) sällan ger väsentlig skillnad. Vid optimering för hastighet `-O3` blir koden i allmänhet större eller mycket större eftersom loopar rullas ut till större kodstycken bland annat.

Optimeringsnivån -0s är den enda rimliga med vårt mål att få så mycket funktionalitet i så lite programminne som möjligt. C-miljöns initiering kommer vi inte undan (fortfarande tas hopptabellen för avbrott i anspråk till exempel). Resulterande assemblerkod vid -0s blir:

```

02A CLR R1          Clear Register
02B OUT 0x3F,R1    Out to I/O location
02C LDI R28,0x5F   Load immediate
02D LDI R29,0x04   Load immediate
02E OUT 0x3E,R29   Out to I/O location
02F OUT 0x3D,R28   Out to I/O location
030 LDI R17,0x00   Load immediate
031 LDI R26,0x60   Load immediate
032 LDI R27,0x00   Load immediate
033 LDI R30,0x4A   Load immediate
034 LDI R31,0x01   Load immediate
035 RJMP PC+0x03   Relative jump
036 LPM R0,Z+      Load program memory
037 ST X+,R0      Store indirect
038 CPI R26,0x88   Compare
039 CPC R27,R17    Compare
03A BRNE PC-0x04   Branch if not equal
03B CALL 0x083     Call subroutine
03D JMP 0x0A3      Jump
03F JMP 0x000      Jump
22: void beep(int len, char mask){
041 PUSH R28       Push register
042 PUSH R29       Push register
043 RCALL PC+0x01 Relative call
044 IN R28,0x3D    In from I/O location
045 IN R29,0x3E    In from I/O location
28: i = PITCH; while(i--);
046 LDI R18,0x32   Load immediate
047 LDI R19,0x00   Load immediate
26: while(len--){
048 SBIW R24,0x01 Subtract immediate
049 BRCS PC+0x18   Branch if carry set
27: PORTA = mask;
04A OUT 0x1B,R22   Out to I/O location
28: i = PITCH; while(i--);
04B STD Y+2,R19    Store indirect
04C STD Y+1,R18    Store indirect
04D LDD R20,Y+1    Load indirect
04E LDD R21,Y+2    Load indirect
04F MOVW R30,R20   Copy register pair
050 SBIW R30,0x01 Subtract immediate
051 STD Y+2,R31    Store indirect
052 STD Y+1,R30    Store indirect
053 OR R20,R21     Logical OR
054 BRNE PC-0x07   Branch if not equal
055 OUT 0x1B,R1    Out to I/O location
056 STD Y+2,R19    Store indirect
057 STD Y+1,R18    Store indirect
058 LDD R20,Y+1    Load indirect
059 LDD R21,Y+2    Load indirect
05A MOVW R30,R20   Copy register pair
05B SBIW R30,0x01 Subtract immediate
05C STD Y+2,R31    Store indirect
05D STD Y+1,R30    Store indirect
05E OR R20,R21     Logical OR
05F BRNE PC-0x07   Branch if not equal
060 RJMP PC-0x18   Relative jump
061 POP R0         Pop register
062 POP R0         Pop register
063 POP R29        Pop register
064 POP R28        Pop register
065 RET           Subroutine return
34: void send(char binCode){
i = i << 1;
066 PUSH R28       Push register
067 PUSH R29       Push register
068 MOV R28,R24    R28 = i
069 LDI R29,0x00   i = i << 1;
06A LSL R28        * 16 bits rotate
06B ROL R29        *
06C MOVW R24,R28   i = R28
40: i & 0x0100 ? beep(DAH,1) : beep(DIT,1);
06D CLR R25       Clear Register
06E OR R24,R25    i == 0?
06F BREQ PC+0x11  Branch if equal
070 LDI R22,0x01  arg to beep = 1
071 SBRS R29,0    '?'
072 RJMP PC+0x04  goto 075
073 LDI R24,0x78  DAH
074 LDI R25,0x00  *
075 RJMP PC+0x03  goto 078
076 LDI R24,0x28  DIT
077 LDI R25,0x00  *
078 CALL 0x041    Call beep()
07A LDI R22,0x00  arg to beep = 0
07B LDI R24,0x28  DIT
07C LDI R25,0x00  *
07D CALL 0x041    Call beep()
07F RJMP PC-0x15 Relative jump
080 POP R29        Pop register
081 POP R28        Pop register
082 RET           Subroutine return
}
51: DDRA = 0xff;
083 SER R24        Set Register
084 OUT 0x1A,R24   Out to I/O location
53: p=0;
085 LDI R28,0x00   Load immediate
086 LDI R29,0x00   Load immediate
54: while(key=msg[p++){
087 LDS R30,0x60   Load direct
089 LDS R31,0x61   Load direct
08B ADD R30,R28    Add
08C ADC R31,R29    Add with carry
08D LDD R30,Z+0    Load indirect
08E TST R30        Test
08F BREQ PC+0x0E   Branch if equal
090 ADIW R28,0x01 Add immediate to word
091 LDI R31,0x00   Load immediate
092 SUBI R30,0xDF   Subtract immediate
093 SBCI R31,0xFF   Subtract immediate
094 LDD R24,Z+0     Load indirect
095 CALL 0x066     send()
097 LDI R22,0x00   Load immediate
098 LDI R24,0x50   Load immediate
099 LDI R25,0x00   Load immediate
09A CALL 0x041     Call subroutine
09C RJMP PC-0x15   Relative jump
09D LDI R22,0x00   Load immediate
09E LDI R24,0xA0   Load immediate
09F LDI R25,0x00   Load immediate
0A0 CALL 0x041     Call subroutine
0A2 RJMP PC-0x1D Relative jump
0A3 CLI           Global Interrupt Disable
0A4 RJMP PC-0x00 Relative jump
0A5 ???          Memory out of bounds
0A6 LDD R6,Z+16   Load indirect
0A7 ???          Memory out of bounds
0A8 CPI R20,0x80  Compare
0A9 SBC R13,R0    Subtract

```


0AA	ANDI R18,0x80	Logical AND	0B2	RJMP PC-0x0747	Relative jump
0AB	SBCI R27,0x80	Subtract immediate	0B3	SBCI R20,0x14	Subtract immediate
0AC	LDD R14,Z+32	Load indirect	0B4	SBCI R21,0xF4	Subtract immediate
0AD	ORI R31,0x80	Logical OR	0B5	SUBI R21,0x42	Subtract immediate
0AE	SUBI R29,0x08	Subtract immediate	0B6	SBCI R20,0xB5	Subtract immediate
0AF	RJMP PC+0x11	Relative jump	0B7	SBCI R20,0x9E	Subtract immediate
0B0	SUB R3,R0	Subtract	0B8	??? Memory	out of bounds
0B1	CBI 0x0E,0	Clear bit	0B9	NOP	Undefined (0x0000)

Den här koden är värd att studera. Inledningsraderna är som tidigare bortsett från att konstantsträngarna har ny adress, så de har utelämnats, men från programstart på rad \$083 är koden lite annorlunda:

```

51:  DDRA = 0xff;
083 SER R24      Set Register
084 OUT 0x1A,R24 Out to I/O location
53:  p=0;
085 LDI R28,0x00 Load immediate
086 LDI R29,0x00 Load immediate
54:  while(key=msg[p++){
087 LDS R30,0x60 Load direct
089 LDS R31,0x61 Load direct
08B ADD R30,R28  Add
08C ADC R31,R29  Add
08D LDD R30,Z+0  Load indirect
08E TST R30      Test
08F BREQ PC+0x0E Branch if equal
090 ADIW R28,0x01 Add immediate to word
091 LDI R31,0x00 Load immediate
092 SUBI R30,0xDF Subtract immediate
093 SBCI R31,0xFF Subtract immediate
094 LDD R24,Z+0  Load indirect
095 CALL 0x066   Call subroutine
097 LDI R22,0x00 Load immediate
098 LDI R24,0x50 Load immediate
099 LDI R25,0x00 Load immediate
09A CALL 0x041   Call subroutine
09C RJMP PC-0x15 Relative jump
09D LDI R22,0x00 Load immediate
09E LDI R24,0xA0 Load immediate
09F LDI R25,0x00 Load immediate
0A0 CALL 0x041   Call subroutine
0A2 RJMP PC-0x1D Relative jump

```

Nu har kompilatorn plötsligt kommit ihåg out-instruktionen! Pekaradressen p sätts noll på ett mindre resurskrävande sätt än att använda pekare: även om det tar *lika lång tid* på denna processor behöver inte pekarregistren låsas upp för detta.

För C-raden `while(key=msg[p++])` noterar vi att kompilatorn varit trofast C-filen och givit oss en pekare (på grund av "char *msg") till strängen DATORTEKNIK (istället för adressen till strängens första byte `44='D'`), så pekaren hämtas först med `lds`:

```

087 LDS R30,0x60  Z = pekare
089 LDS R31,0x61  *
08B ADD R30,R28  Z = Z + p
08C ADC R31,R29  *
08D LDD R30,Z+0  ASCII in R30
08E TST R30      while(...)
08F BREQ PC+0x0E *

```

Pekarvärdet, två bytes "7c 00", finns i datasegmentet i SRAM på adress \$60:

```

0060 7c 00
0062 60 88 a8 90 40 38 d0 08 20 78 b0 48 e0 a0  $60 $88 $a8...
0070 f0 68 d8 50 10 c0 30 18 70 98 b8 c8
007C 44 41 54 4f 52 54 45 4b 4e 49 4b          D A T O...

```

Tabelluppslagningen och beräkningen `btab[key-'A']` görs som:

```

091 LDI R31,0x00  ZH = 0
092 SUBI R30,0xDF key = key - -$21
093 SBCI R31,0xFF
094 LDD R24,Z+0   btab-value

```

Subtraktionen med `-$21` ($=-33_{10}$) oväntad då `ASCII-A=$41` men får sin förklaring då `btab` börjar på adress \$62 och `$62-$41=$21`. Så det är egentligen additionen `key = key + $21` som utförs.

När väl binärkoden är beräknad läggs den i R24 och C-funktionen `send()`, här subrutinen på rad \$66, anropas. I listningen finns några förklarande kommentarer i denna rutin och man ser att kompilatorn gjort ett omfattande jobb med den ingående koden.

Den genomsåddar att det bara behövs ett enda vänsterskift och gör en 16-bits rotate då inargumentet av typen `char` (8 bitar) är castat till `insigned int` (16 bitar).

Kompilatorn är däremot tvungen att använda `Y=R29:R28` och därmed pusha dessa på stacken antingen de används i övrigt eller inte. Som assemblerprogrammerare skulle man kunna välja andra register då rutinen inte kräver att `Y` används som pekare. Kompilatorn genomsåddar heller inte att `rcall` skulle kunnat användas överallt.

Det är emellertid en lätt extra kostnad i kod att bära för möjligheten att beskriva programmet i C. I alla fall försåvitt inte extrema krav finns på programmet i fråga om exekveringstid och storlek.

Minnesåtgång Ett omsorgsfullt byggt assemblerprogram med samma funktion drar cirka 120 bytes kod, tabellerna (om 40 bytes) undantagna då de inte är så mycket att göra någonting åt. Det *går* att komma ner till under 100 bytes kod men då på bekostnad av läsbarhet och framtida underhåll.

Den icke-optimerade versionen av C-koden förbrukar 490 bytes programminne för koden enbart och den storleksoptimerade (`-Os`) 370 bytes, en reduktion med 25 procent!

Utan att förfalla till fulkod gjordes flera försök att minska C-programmets omfattning. Det handlade om omstruktureringar, ändra skrivsätt, ändra variabelstorlekar och antal osv. Allt i syfte att hitta en *sweet spot* där kompilatorn, ställd på `-Os`, kunde generera lite mindre kod. Det handlade alltså om att skriva kod på ett sådant sätt att kompilatorn fick ett lättare jobb att optimera koden. Slutresultatet blev denna kod:

```
#include <avr/io.h>
#define SPEED 40
#define PITCH 50
#define DIT 1*SPEED
#define DIT2 2*SPEED
#define DAH 3*SPEED
#define DIT4 4*SPEED

const char *msg="DATORTEKNIK";
const char btab[]={
    0x60, 0x88, 0xa8, 0x90, 0x40,
    0x38, 0xd0, 0x08, 0x20, 0x78,
    0xb0, 0x48, 0xe0, 0xa0, 0xf0,
    0x68, 0xd8, 0x50, 0x10, 0xc0,
    0x30, 0x18, 0x70, 0x98, 0xb8,
    0xc8};

void sbeep(int len, char mask){
volatile
int i;
while(len--){
    PORTA = mask;
    i = PITCH; while(i--);
    PORTA = 0x00;
    i = PITCH; while(i--);
}
}

void beep(int len, char mask){
    sbeep(len, mask);
    len = DIT;
    mask = 0;
    sbeep(len, mask);
}

int main(void){
char key, i, *s;

DDRA = 0xff;
while(1){
    s = msg;
    while(key=*s++){
        i = btab[key - 'A'];
        while(i != (i & 0x80)){
            i & 0x80 ? beep(DAH,1) : beep(DIT,1);
            i <<= 1;
        }
        beep(DIT,0);
    }
    beep(DIT2,0);
}
}
```

Man kan se att övergång till byte-variabler har skett där så varit möjligt. Då mikrokontrollern redan är byte-orienterad internt borde det leda till kortare kod.

Den största förändringen är att `beep()` nu sönderfaller två rutiner: `beep()` och `sbeep()`. Denna uppdelning krympte koden så mycket att det ansågs värt att behålla den (även om `beep()` onekligen blev fulare!)

Slutresultatet, efter ganska många tröstlösa försök, bestod av 344 bytes kod. En förbättring med $1 - 344/490 = 30\%$ jämfört med den optimerade originalkoden och blott $1 - 344/370 = 7\%$ mindre än originalkoden optimerad för storlek. Man kan verkligen ifrågasätta om den nedlagda tiden motsvarar en förbättring i det senare fallet?

Hela assemblerkoden återfinns i appendix på nästa sida.

Not: Genom att deklarerera textsträngen som

```
const char msg[]="DATORTEKNIK";
```

kunde ytterligare två bytes (pekariabeln) skalas bort från programmet och 342 blev den minsta, slutliga, programstorleken.

Appendix. Sista versionen kompilerad med -Os

```

02A CLR R1          Clear Register
02B OUT 0x3F,R1    Out to I/O location
02C LDI R28,0x5F   Load immediate
02D LDI R29,0x04   Load immediate
02E OUT 0x3E,R29   Out to I/O location
02F OUT 0x3D,R28   Out to I/O location
030 LDI R17,0x00   Load immediate
031 LDI R26,0x60   Load immediate
032 LDI R27,0x00   Load immediate
033 LDI R30,0x30   Load immediate
034 LDI R31,0x01   Load immediate
035 RJMP PC+0x03   Relative jump
036 LPM R0,Z+      Load program memory
037 ST X+,R0       Store indirect
038 CPI R26,0x88   Compare
039 CPC R27,R17    Compare
03A BRNE PC-0x04   Branch if not equal
03B CALL 0x06D     Call subroutine
03D JMP 0x096      Jump
03F JMP 0x000      Jump
43: void sbeep(int len, char mask){
041 PUSH R28       Push register
042 PUSH R29       Push register
043 RCALL PC+0x01  Relative call
044 IN R28,0x3D    In from I/O location
045 IN R29,0x3E    In from I/O location
48: i = PITCH; while(i--);
046 LDI R18,0x32   Load immediate
047 LDI R19,0x00   Load immediate
46: while(len--){
048 SBIW R24,0x01 Subtract immediate
049 BRCS PC+0x18   Branch if carry set
47: PORTA = mask;
04A OUT 0x1B,R22   Out to I/O location
48: i = PITCH; while(i--);
04B STD Y+2,R19    Store indirect
04C STD Y+1,R18    Store indirect
04D LDD R20,Y+1    Load indirect
04E LDD R21,Y+2    Load indirect
04F MOVW R30,R20   Copy register pair
050 SBIW R30,0x01 Subtract immediate
051 STD Y+2,R31    Store indirect
052 STD Y+1,R30    Store indirect
053 OR R20,R21     Logical OR
054 BRNE PC-0x07   Branch if not equal
055 OUT 0x1B,R1    Out to I/O location
056 STD Y+2,R19    Store indirect
057 STD Y+1,R18    Store indirect
058 LDD R20,Y+1    Load indirect
059 LDD R21,Y+2    Load indirect
05A MOVW R30,R20   Copy register pair
05B SBIW R30,0x01 Subtract immediate
05C STD Y+2,R31    Store indirect
05D STD Y+1,R30    Store indirect
05E OR R20,R21     Logical OR
05F BRNE PC-0x07   Branch if not equal
060 RJMP PC-0x18   Relative jump
061 POP R0         Pop register
062 POP R0         Pop register
063 POP R29        Pop register
064 POP R28        Pop register
065 RET           Subroutine return
066 CALL 0x041     Call subroutine
068 LDI R22,0x00   Load immediate
069 LDI R24,0x28   Load immediate
06A LDI R25,0x00   Load immediate
06B JMP 0x041     Jump
27: DDRA = 0xff;
06D SER R24       Set Register
06E OUT 0x1A,R24   Out to I/O location
06F LDS R28,0x60   Load direct
071 LDS R29,0x61   Load direct
30: while(key==*s++){
073 LD R30,Y+      Load indirect
074 TST R30        Test
075 BREQ PC+0x1B   Branch if equal
31: i = btab[key-'A'];
076 LDI R31,0x00   Load immediate
077 SUBI R30,0xDF   Subtract immediate
078 SBCI R31,0xFF   Subtract immediate
079 LDD R17,Z+0    Load indirect
32: while(i != (i & 0x80)){
07A MOV R24,R17    Copy register
07B ANDI R24,0x80 Logical AND
07C CP R17,R24     Compare
07D BREQ PC+0x0D   Branch if equal
33: (i & 0x80) ? beep(DAH,1) : beep(DIT,1);
07E LDI R22,0x01   Load immediate
07F SBRS R17,7      Skip if bit set
080 RJMP PC+0x04   Relative jump
081 LDI R24,0x78   Load immediate
082 LDI R25,0x00   Load immediate
083 RJMP PC+0x03   Relative jump
084 LDI R24,0x28   Load immediate
085 LDI R25,0x00   Load immediate
086 CALL 0x066     Call subroutine
088 LSL R17         Logical Shift Left
089 RJMP PC-0x0F   Relative jump
08A LDI R22,0x00   Load immediate
08B LDI R24,0x28   Load immediate
08C LDI R25,0x00   Load immediate
08D CALL 0x066     Call subroutine
08F RJMP PC-0x1C   Relative jump
38: beep(DIT2,0);
090 LDI R22,0x00   Load immediate
091 LDI R24,0x50   Load immediate
092 LDI R25,0x00   Load immediate
093 CALL 0x066     Call subroutine
39: }
095 RJMP PC-0x26   Relative jump
096 CLI           Global Interrupt Disable
097 RJMP PC-0x00   Relative jump
098 ???          Memory out of bounds
099 LDD R6,Z+16    Load indirect
09A ???          Memory out of bounds
09B CPI R20,0x80   Compare
09C SBC R13,R0     Subtract
09D ANDI R18,0x80 Logical AND
09E SBCI R27,0x80 Subtract immediate
09F LDD R14,Z+32   Load indirect
0A0 ORI R31,0x80  Logical OR
0A1 SUBI R29,0x08 Subtract immediate
0A2 RJMP PC+0x11 Relative jump
0A3 SUB R3,R0      Subtract
0A4 CBI 0x0E,0     Clear bit
0A5 RJMP PC-0x0747 Relative jump
0A6 SBCI R20,0x14 Subtract immediate
0A7 SBCI R21,0xF4 Subtract immediate
0A8 SUBI R21,0x42 Subtract immediate
0A9 SBCI R20,0xB5 Subtract immediate
0AA SBCI R20,0x9E Subtract immediate
0AB ???          Memory out of bounds

```

—o=Ö=o—